

כישלון רב־מערכתי

פרשת ליברמן הציפה כשלים וחוליים כמעט בכל רובד אפשרי במערכת המשפטית ובציבוריות הישראלית: בחקיקה, בחקירה, בשלב ההחלטה על הגשת כתב האישום וכן בתגובה הציבורית עליו. אין מנוס מפיצול תפקידי היועץ המשפטי לממשלה, וזהו רק אחד הלקחים



מרדכי קרמניצר, עמיר פוקס

את ההצעה לתיקון העבירה כך שההתנהגויות האסורות בה יוגדרו ברמת הפירוט האפשרית. ברובד החקירה יש לומר כי אף שבדו"ח היועץ המשפטי לממשלה מפורטים נימוקים להתארכות החקירה, התוצאה בלתי מתקבלת על הדעת. מחד גיסא, עינוי הדין הנגרם לנאשם אינו סביר (אפילו אם חלק מהעיכוב נבע ממעשיו שלו). מאידך גיסא מזיק העיכוב לחקירה עצמה, וההחלטה בפרשת חב"רות הקש היא הנותנת. סיבות מרכזיות לסגירת תיק זה נבעו מהתמשכות ההליכים ובעקבות זאת אובדן האפשרות להביא עדים להעיד במשפט. גם אם היה מוגש כתב האישום, אין לדעת מה היו תוצאותיו, בין השאר משום הזמן הארוך שחלף. גרירת הרגליים של התביעה שולחת מסר של נרפות ושל חוסר רצינות. בעקבות מסר כזה אין לצפות שעדים נטולי אינטרס מחוץ לישראל יסתכנו בכל הטורח ואי הנעימות הכרוכים בעדות. מערכת אכיפת החוק חייבת להפיק לקחים מפרש"ה שזו לשם ייעול ההליכים. גם כאשר מדובר בחקירה חובקת עולם כחקירה זו, לא ייתכן שהיא תימשך שנים על

פרשת חקירתו והאשמתו של שר החוץ לשעבר אביגדור ליברמן היא מעין נייר לקמוס המצביע על מספר גדול של כשלים וחוליים במערכת המשפטית ובציבוריות הישראלית, כמעט בכל רובד אפשרי: בחקיקה, בחקירה, בשלב ההחלטה על הגשת כתב האישום וכן בתגובה הציבורית עליו. ברובד החקיקה יש להבהיר בפעם המי יודע כמה: עבירת המרמה והפרת האמונים אינה מספקת לרשויות האכיפה והחקירה כלים להתמודד עם תופעות של שחיתות. גם הפסיקה, שהפכה והפכה בעבירה, לא הצליחה בסופו של דבר להגדיר אותה. חוץ מהבעיה המושגית-תאורטית, שקיומה של עבירה כזו סותר קטגורית את עיקרון החוקיות, יש עימה גם בעיות פרקטיות קשות. התוצאה הבלתי נמנעת היא שבכל תיק כמעט, ובוודאי בתיקים הנמצאים בעין הציבורית, ישנה התלבטות קשה, מפרכת ומפותלת בשאלת התקיימות העבירה. מצב זה אינו בריא מבחינת אכיפת החוק וגם אינו בריא כלפי עובדי הציבור, שאינם יכולים לדעת מבעוד מועד מה מותר ומה אסור. יש להעביר במהירות האפשרית

נראה שלא יכול להיות אקורד סיום צורם יותר להתנהלות הבעייתית שאפפה את התיק. אם בכל השנים האלה לא היה די לגלות מה שהתגלה בתקשורת בתוך כמה ימים, יש בעיה קשה בתפקוד של המערכת



פרופ' מרדכי קרמניצר, סגן נשיא במכון הישראלי לדמוקרטיה



עו"ד עמיר פוקס, חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה



צילומים: פלאש 90

הטיפול בשחיתות אינו מניח את הדעת. שר החוץ המתפטר ליברמן וסגנו דני אילון

**בהקשר לפרשת
חברות הקש מטרידה
התופעה שבה נסגר
תיק מחוסר ראיות,
והשיח הציבורי כמעט
אינו עוסק בביקורת
ציבורית. האין אנו
ראויים לנבחרי ציבור
הנקיים גם מחשד
ממשי ומשמעותי?**

את פרקליט המדינה להגיע למסקנה בדבר הגשת כתב אישום בפרשת חברות הקש. בלי פרסום כזה אי אפשר לדעת איזו משתי העמדות היא הנכונה. אחת המסקנות שעולות מהתמשכות שלב ההחלטה לטוה אצל היועץ המשפטי לממשלה היא שאין מנוס מאימוץ הפתרון של פיצול משרת היועץ דהיום לשני תפקידים: ראש התביעה הכללית והיועץ המשפטי לטוה לממשלה. אדם אחד, חרוץ ומוכשר ככל שיהיה, אינו מסוגל לעמוד בעומס המשימות האדיר המוטל על אישית על היועץ המשפטי לממשלה באופן שלא ניתן לאצילה. דרוש אדם שייחד את עצמו לעמוד בראשות התביעה הכללית, ולא יאלץ לעסוק בכל שאר התפקידים שבהם נושא היועץ. מובן שפיצול זה חייב להיעשות בזירות, תוך שמירה על עצמאותם ועל סמכויותיהם של שני נושאי התפקידים. לפיצול התפקיד לשם גימוד וסירוס מעמדם של שני

גבי שנים. שינויים משמעותיים מתבקשים גם במערכת העזרה המשפטית הבין-מדינית. ברובד שיקול הדעת של התביעה נדמה שקשה להפריז בביקורת. ראשית על התמשכות הזמן עד לקבלת ההחלטה, ושנית על המחדל שקדם לפרסום ההחלטה על כתב האישום בעניין מינוי השגריר. עוד לא יבשה הדיו על חוות הדעת ועל הגשת כתב האישום הראשוני בעניין פרשת מינוי השגריר, וכבר נדרשות השלמות חקירה נוספות שיש בהן כדי להחמיר את כתב האישום. נראה שלא יכול להיות אקורד סיום צורם יותר להתנהלות הבעייתית גם כך שאפפה את התיק. אם בכל השנים האלה לא היה די לגלות את מה שהתגלה בתקשורת (על ידי ברוך קרא בערוץ 10) בתוך כמה ימים, נדמה שאכן יש בעיה קשה בתפקוד המערכת. כמו כן, ההחלטה שהתפרסמה אינה מביאה לידי ביטוי את השיקולים שהניעו



אם יוכחו העובדות בכתב
האישום, מדובר במעשה
מושחת לכל דבר; כל אדם,
גם ליברמן, מבין שהשגריר
שיבש חקירה, כלומר עבר
עבירה פלילית, ובאותו מהלך
גם העניק לליברמן טובת
הנאה רבת ערך והפך את
שניהם לשותפים

פעולה בניגוד עניינים ברור שגם סותרת את האינטרס הציבורי. השגריר לשעבר זאב בן-אריה



**אחת המסקנות
שעולות מהתמשכות
שלב ההחלטה אצל
היועץ המשפטי
לממשלה היא
שאין מנוס מאימוץ
הפתרון של פיצול
המשרה. אדם אחד,
חרוץ ומוכשר ככל
שיהיה, אינו מסוגל
לעמוד בעומס
המשימות האדיר
המוטל על היועץ**

כאלה פוגעים קשות הן ברמתו של השירות הציבורי והן באמון הציבור במערכת הציבורית. השיח הסלחני, הרואה בתיק מעידה או מחדל טכני, מטריד למדי מבחינת תפיסות הציבור ומובילי הדעה את סטנדרט ההתנהגות של אישי הציבור. האם השלים הציבור בישראל עם כך שנבחרו ציבור רשאים לפעול בתחום הנתון בסמכותם ככל העולה על רוחם ואף בניגוד ליושרה בסיסית ולטובת הציבור?

בהקשר לפרשת חברות הקש מטרידה אף יותר התופעה שתיק נסגר מחוסר ראיות, והשיח הציבורי כמעט אינו עוסק בביקורת ציבורית בהיעדר אחריות פלילית. האם כשנסגר תיק מחוסר ראיות אך יש בו לא מעט ראיות וחשדות כבדים ביחס לאיש ציבור, העניין נמחק כלא היה גם בממד הציבורי? האם הדיכוטומיה של הרשעה מעבר לספק סביר, שאנו תומכים בה בכל לב ברובד של המשפט הפלילי מול זיכוי, מיתרגמת אחת לרובד הציבורי? האין אנו ראויים לנבחרו ציבור הנקיים גם מחשד ממשי ומשמעותי? לנבחרים שאינם ניצלים השכם והערב, על חוט השערה, מכתבי אישום פליליים?

לסיכום, דומה כי מכל שלבי הטיפול בפרשה ומכל היבט אחר שלה, הטיפול בשחיתות בישראל אינו מניח את הדעת. נקווה כי הלקחים בעניין זה יופקו, הן במערכת האכיפה והתביעה, הן ברשות המחוקקת והן בציבור הרחב.

התפקידים יש להתנגד בחריפות. מדאיג גם השיח הציבורי שהתפתח בעקבות התיק. אשר לפרשה שבעטיה הוגש כתב אישום, דומה שהשיח סלחני למדי. בעיקר בשלב שקדם לתיקון כתב האישום רווחה הגישה כי "מה מצפים שיעשה ליברמן, יתקומם נגד מינויו של מי שהעביר לו חומר סודי?", ורווחה גם הצגת העניין כמחדל קל ערך. גם לאחר תיקון כתב האישום נשמעים קריאות כי מדובר ב"פרוטקציה" ותו לא. האמת צריכה להיאמר – אם יוכחו עובדות כתב האישום, מדובר במעשה מושחת לכל דבר. ליברמן, שהוא באותה עת חשוד בעבירה פלילית, מקבל מהשגריר בן-אריה המקורב אליו פרטים חסויים על החקירה בעניינו, שהגיעו אליו בתוקף תפקידו כשגריר. כל אדם, גם ליברמן, מבין שהשגריר שיבש חקירה, כלומר עבר עבירה פלילית, ובאותו מהלך גם העניק לליברמן טובת הנאה רבת ערך והפך את שניהם לשותפים. אחר כך כשר הוא מתערב לטובת אותו אדם, יוזם את מינויו ליועץ במטהו ולאחר מכן לשגריר. אין בכך מחדל או אי דיווח על כשלו של בן-אריה; יש בכך פעולה בניגוד עניינים ברור שגם סותרת את האינטרס הציבורי – ליברמן גומל לכאורה לבן-אריה על מעשיו הפסולים בטובה תמורת טובה, וזאת אף בהתעלם מנתונים אחרים שהתפרסמו בתקשורת ועושים את המינוי של בן-אריה לבלתי ראוי. מעשים